

Інформаційна довідка щодо окремих аспектів організації діяльності спортивних клубів в Україні та окремих державах-членах Європейського Союзу*

***Анотація.** Викладено результати аналізу проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо удосконалення діяльності спортивних клубів» (реєстр. № 11199 від 24.04.2024). Стисло висвітлено окремі аспекти визначення, завдань та організації фінансування спортивних клубів у таких державах-членах ЄС, як Італія, Латвія, Литва, Польща, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Швеція.*

***Ключові слова:** спортивна асоціація, спортивний клуб, спортивний заклад, спортивний менеджмент, спортивна федерація, фізкультурно-спортивна послуга.*

Вступ. Спортивна галузь нині є глобальною індустрією, яка постійно розвивається та змінюється, що обумовлює посилення вимог до системи управління нею. Сучасний рівень розвитку ринку фізкультурно-спортивних послуг є фактором, що певною мірою впливає на розвиток суспільства в цілому, визначає міру добробуту та якості життя населення¹.

Функціонування спортивних клубів як низової ланки системи закладів фізичної культури та спорту, що забезпечують базові потреби населення в занятті фізичними активностями і сприяють розвитку різних видів спорту, відбувається в Україні в непростих соціально-економічних умовах. Розвиток, підтримка та популяризація спорту й фізичної культури є одним із напрямів державної політики та способом покращення громадського здоров'я. У цьому контексті актуальними є законодавчі ініціативи щодо створення доступної інституційної інфраструктури у сфері спорту, визначення стандартів організації цієї діяльності, що відповідатимуть європейським засадам спортивного менеджменту, зокрема автономності прийняття рішень спортивними організаціями з питань власного функціонування, а також добросовісного управління та адміністрування спорту тощо.

Основна частина.

Метою проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо удосконалення діяльності спортивних клубів» (далі – законопроект) (реєстр. № 11199 від 24.04.2024)² відповідно до Пояснювальної записки до нього є «впровадження сучасної моделі роботи спортивних клубів та їх фінансової підтримки, розширення можливостей громадян для занять фізичною культурою і спортом»³. Пропонується внесення змін до статей 1, 9 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» для: уточнення визначення, переліку завдань та повноважень спортивних клубів;

¹ Войнолович А.В. Менеджмент спортивного клубу в сучасних умовах ринкових відносин (на матеріалах клубу «Київ-Баскет»). URL: <https://reposit.uni-sport.edu.ua/items/9a22ba33-01ad-4937-a0d5-ab9291298fab>

² Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо удосконалення діяльності спортивних клубів : Проект Закону України (реєстр. № 11199 від 24.04.2024). Картка законопроекту. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44083>

³ Там само.

встановлення додаткових повноважень для органів місцевого самоврядування щодо надання фінансової допомоги спортивним клубам; надання права спортивним клубам незалежно від форми власності встановлювати плату за надані ними фізкультурно-спортивні послуги; надання права дітям, які потребують підтримки для занять фізичною культурою і спортом, та особам з інвалідністю отримувати безоплатні або на пільгових умовах фізкультурно-спортивні послуги в комунальних спортивних клубах. Зазначається, що надходження від сплати таких послуг не можуть впливати на скорочення наявних планових обсягів фінансування спортивних клубів комунальної форми власності. Пропонується уточнити визначення поняття «спортивні клуби», перелік завдань та повноважень спортивного клубу (Рис. 1):

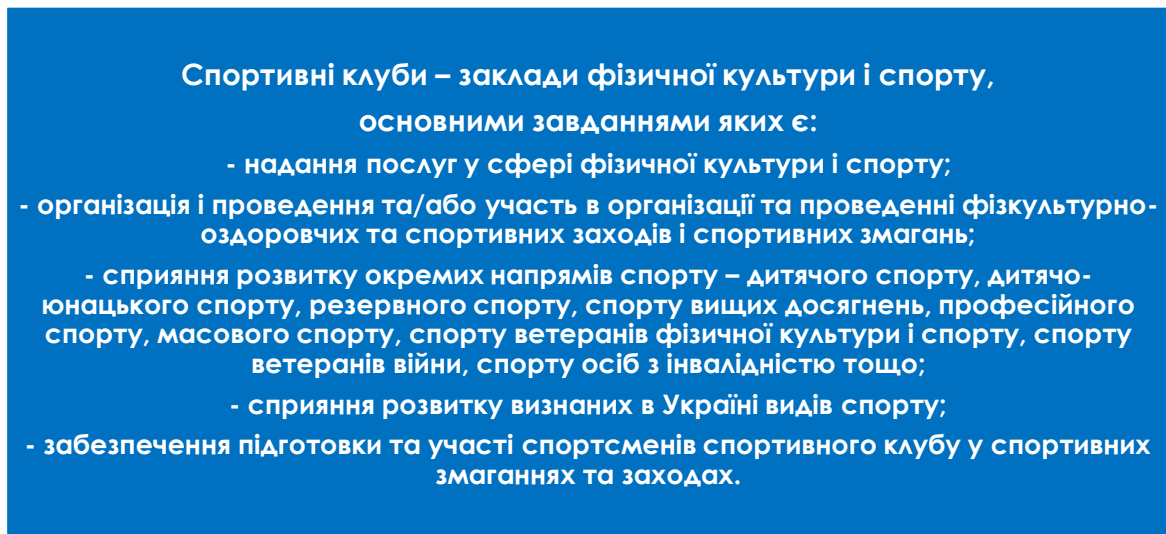

Рис. 1.

Суб'єкти права законодавчої ініціативи пропонують поняття «спортивні клуби» визначити через перелік завдань, які виконуватиме спортивний клуб. На нашу думку, такий підхід є занадто широким і складним для сприйняття.

Щодо законодавчих ініціатив, якими спортивним клубам надаються права отримувати фінансову допомогу від органів місцевого самоврядування, незалежно від форми власності встановлювати плату за надані ними послуги, надавати безоплатні або на пільгових умовах фізкультурно-спортивні послуги, то такий підхід корелюється із засадами політики у сфері фізичної культури та спорту ЄС та його держав-членів.

Із підписанням у 2007 році Лісабонської угоди⁴ ЄС набув компетенції щодо підтримки або доповнення дій держав-членів у галузі спорту. Так, сфера спорту стала спільною для ЄС (стаття 4) з єдиною для всіх держав-членів європейською спортивною моделлю організації спорту. Зазначена модель базується на автономії, має певну пірамідальну структуру та охоплює всі рівні спорту – від масового до професійного, передбачає як клубні, так і національні командні змагання і встановлює чіткі та прозорі механізми фінансової підтримки тощо. Щодо питань фінансування, то модель окреслює чітку систему фінансування

⁴ Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/lis/sign/eng>

сфери спорту і передбачає «фінансову солідарність» – окрім державного фінансування спорт утримується приватними партнерами, а доходи, отримані від заходів та діяльності на рівні «високого спорту», реінвестуються на нижчі рівні⁵.

Правові засади організації спортивної діяльності в ЄС базуються, зокрема, на Переглянутій європейській спортивній хартії⁶, Європейській розширеній угоді про спорт (EPAS)⁷, Білій книзі про спорт⁸, а також Стратегії фізичної активності для Європейського регіону ВООЗ на 2016–2025 роки⁹. У зазначених документах містяться настанови та рекомендації для держав-членів ЄС щодо вдосконалення законодавства та визначення пріоритетних напрямів державної політики в цій сфері. Зокрема, відповідно до статті 18 Переглянутої європейської спортивної хартії пропонується заохочувати державну та приватну фінансову підтримку спорту, включаючи здатність самого спортивного сектору генерувати та розподіляти відповідні ресурси для свого подальшого розвитку, як із погляду його соціальних аспектів, так і аспектів вищих досягнень. Фактично кожна з держав-членів ЄС має національні пріоритети розвитку сфери фізичної культури та спорту, модель державного фінансування спортивних організацій із розширенням альтернативних шляхів фінансового забезпечення цієї сфери. Із цією метою відбуваються зміни в законодавстві для створення механізмів економічного стимулювання спортивного спонсорства тощо. Одним із таких засобів стимулювання є гнучка податкова політика. У національних законах деяких держав-членів ЄС визначаються різноманітні механізми надання податкових пільг спонсорам спортивних організацій та спортсменів¹⁰. Наприклад, в *Італії* спортивне спонсорство регулюється спеціальним законодавством¹¹. Так, винагорода готівкою або в натуральній формі, що виплачується, зокрема спортивним клубам, визнаним спортивними федераціями, для спонсора є витратами на рекламу на загальну річну суму, що не перевищує 200000 євро. Це означає, що спонсорські витрати, понесені компаніями, повністю вираховуються з доходу компанії як витрати на рекламу¹².

Як один зі способів державної підтримки спортивної галузі, може використовуватися й оподаткування гральної індустрії. Відповідно до частини 2 § 56 Розділу 8 Закону про спорт¹³ *Угорщини* 12 % податку на азартні ігри

⁵ Інформаційна довідка щодо європейської моделі спорту. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/inform_references-hsp/76144.html

⁶ Переглянута Європейська Спортивна Хартія. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/Spivrobitnuctvo%20z%20radoy%20EU/PREMS%2003_9224%20UKR%202584%20Revised%20European%20Sports%20Charter.pdf

⁷ Enlarged Partial Agreement on Sport. URL: <https://www.coe.int/en/web/sport/epas>

⁸ White Paper - White Paper on Sport {SEC(2007) 932} {SEC(2007) 934} {SEC(2007) 935} {SEC(2007) 936}. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52007DC0391>

⁹ Physical activity strategy for the WHO European Region 2016-2025. URL: <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289051477>

¹⁰ Леонов Я.В., Побер І.М. Європейська практика забезпечення розвитку фізичної культури і спортивної індустрії. URL: <https://snku.krok.edu.ua/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/337/368>

¹¹ LEGGE 27 dicembre 2002, № 289. Disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato (legge finanziaria 2003). URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2002-12-27;289>

¹² Déductibilité des parrainages sportifs : un avantage fiscal pour les entreprises by Emanuele Venturoli. URL: <https://rtrsports.com/fr/blog/deductions-parrainages/>

¹³ 2004. évi I. Törvény a sportról. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400001.tv>

(лотереї), 50 % податку на ставки в букмекерських системах та весь податок на ставки на спорт спрямовуються на підтримку спорту.

Водночас питання фінансування діяльності спортивних клубів не обмежується лише визначенням податкових преференцій. У цьому контексті пропонуємо більш розглянути базові засади національної політики окремих держав-членів ЄС щодо підходів до фінансування спортивних клубів.

Так, у *Латвії* державну спортивну політику реалізує Департамент спорту Міністерства освіти і науки¹⁴. Законом про спорт (спортивне право)¹⁵ визначено компетенцію та обов'язки п'яти інших галузевих міністерств у цій сфері¹⁶ та органів місцевого самоврядування, які на своїй адміністративній території «сприяють створенню та діяльності спортивних організацій, зокрема спортивних клубів». Державне фінансування спортивних клубів здійснюється через спортивні федерації. Варто зазначити, що в Керівних принципах спортивної політики Латвії на 2022–2027 роки¹⁷ зазначається про необхідність переходу до моделі управління фінансуванням спортивної галузі та адміністративного управління, орієнтованої на системний розвиток. Із цією метою передбачається створення єдиного Державного спортивного реєстру, в якому в інтерактивному режимі акумулюватиметься інформація про державне та інше фінансування спортивних організацій.

Розподіл державного фінансування між спортивними федераціями через централізовану цифрову систему реалізована в Литві, Фінляндії, Швеції¹⁸. Зокрема, у *Литві* державне фінансування спортивних федерацій забезпечує Національне агентство спорту¹⁹, державна установа при Міністерстві освіти, науки та спорту²⁰. Для подання заявок на фінансування відповідної спортивної федерації діє спеціальна загальнодержавна цифрова платформа. Для отримання фінансування спортивні федерації повинні подати стратегічні плани, інформацію про спортивні результати за чотири роки, а також відповідати низці встановлених критеріїв.

У *Фінляндії* питання бюджетного фінансування діяльності спортивних організацій є компетенцією Міністерства освіти і культури та врегульовано

¹⁴ Sporta politika Latvijā. URL: <https://enciklopedija.lv/skirklis/5030-sporta-politika-Latvij%C4%81>

¹⁵ Sporta likums. Pieņemts: 24.10.2002. Stājas spēkā: 27.11.2002. URL: <https://likumi.lv/ta/id/68294-sporta-likumshttps://likumi.lv/doc.php?id=68294>

¹⁶ Sporta vadības organizācijas Latvijā. URL: <https://enciklopedija.lv/skirklis/22170-sporta-vad%C4%ABbas-organiz%C4%81cijas-Latvij%C4%81>

¹⁷ Par Sporta politikas pamatnostādņēm 2022.-2027. gadam. Ministru kabineta rīkojums № 397 Rīgā 2022. gada 31. Maijā. URL: <https://likumi.lv/ta/id/332897-par-sporta-politikas-pamatnostadnem-2022-2027-gadam>

¹⁸ Andris Auziņš, Juris Valdovskis, Mariss Priekulis. Valsts finansējuma piešķiršanu sporta federācijām aptur otro reizi, vēlreiz analizē datus. URL: https://www.lsm.lv/raksts/sports/sporta-politika/04.03.2024-valsts-finansejuma-pieskirsanu-sporta-federacijam-aptur-otro-reizi-velreiz-analize-datus.a545299/?utm_source=lsn&utm_medium=theme&utm_campaign=theme

¹⁹ Dėl Nacionalinės sporto agentūros prie Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos nuostatų patvirtinimo. 2022 m. birželio 22 d. № V-1019. Vilnius. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/aaae7700f26211ecbfe9c72e552dd5bd/KcbVSKcKcc>

²⁰ Mariss Priekulis, Raimonds Rudzāts, Andris Auziņš. Latvijā nerimst kaislības valsts naudas dalīšanā sportam. Kāda ir prakse citviet Baltijas reģionā. URL: https://www.lsm.lv/raksts/sports/sporta-politika/08.03.2024-latvija-nerimst-kaislibas-valsts-naudas-dalisanasportam-kada-ir-prakse-citviet-baltijas-regiona.a545888/?utm_source=lsn&utm_medium=theme&utm_campaign=theme

відповідно до Закону про спорт²¹, постанови Уряду про заохочення фізичної активності²². Державне фінансування (грант) надається спортивним федераціям, які відповідають певним кількісним та якісним критеріям²³ (Рис. 2):

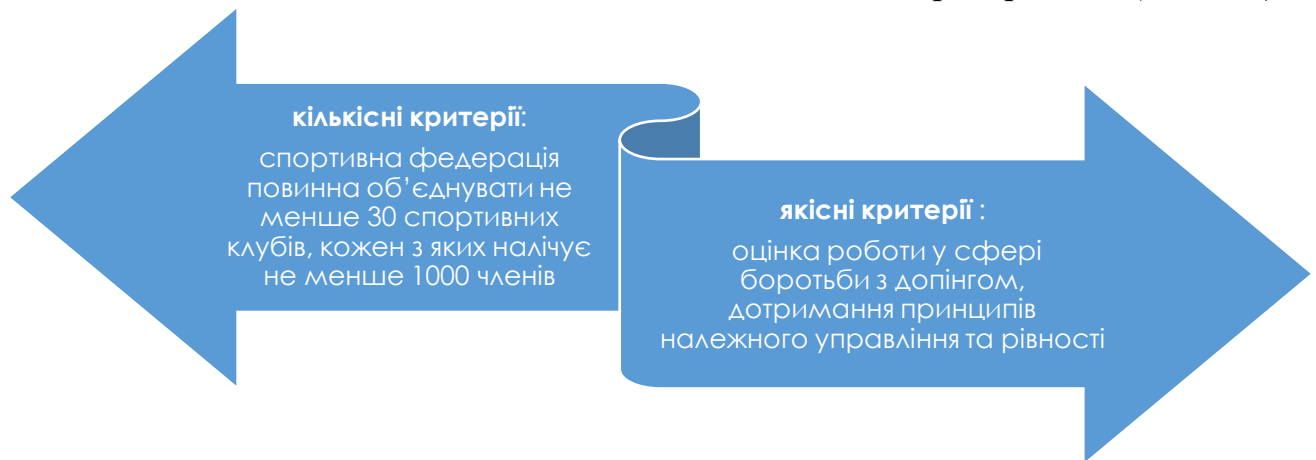

Рис. 2.

За умови невиконання будь-якого із цих критеріїв, державне фінансування припиняється. Всі дані, подані спортивними федераціями, є загальнодоступними.

У *Швеції* також діє централізована цифрова система подання заяв на отримання державних коштів для спортивних федерацій, а посередником у розподілі фінансів між федераціями є Національна спортивна конфедерація²⁴, якій Уряд делегував повноваження і щодо розгляду заяв. До складу Національної спортивної конфедерації входить 72 члени (спеціальні спортивні асоціації, SF), які разом об'єднують приблизно 18000 спортивних клубів²⁵. Спортивні федерації також можуть подати заявку на додаткове фінансування для операційних і проєктних грантів²⁶. Водночас державне фінансування діяльності спортивних федерацій складає в середньому лише третину їх бюджетів, оскільки спорт здебільшого самофінансується – активно залучається бізнес як спонсор, а також сплачуються членські внески²⁷.

В Україні Урядом затверджено Порядок залучення Міністерством молоді та спорту національних спортивних федерацій з олімпійських та неолімпійських видів спорту до виконання державних програм і заходів з питань фізичної культури та спорту²⁸, відповідно до якого передбачено (Рис. 3):

²¹ Liikuntalaki 390/2015. URL: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2015/390>

²² Valtioneuvoston asetus liikunnan edistämisestä 550/2015. URL: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2015/550>

²³ Liikuntaa edistävien järjestöjen yleisavustus. URL: <https://okm.fi/-/liikuntaa-edistavien-jarjestojen-yleisavustus>

²⁴ Nationella idrottsorganisationer. Riksidrottsförbundet. URL: <https://www.gymnastik.se/forening/gymnastikens-styrelsehandbok/yttre-foreningsmiljo/nationella-idrottsorganisationer#:~:text=Riksidrottsf%C3%B6rbundet%20och%20Svenska%20Olympiska%20kommitt%C3%A9n,medlemmar%20i%20och%20samarbetar%20med>

²⁵ Om Riksidrottsförbundet. Sidan uppdaterades: 27 mars 2025. URL: <https://www.rf.se/om-riksidrottsforbundet>

²⁶ Bidrag och stöd. Sidan uppdaterades: 31 januari 2025. URL: <https://www.rf.se/bidrag-och-stod>

²⁷ IDROTTENS FINANSIERING. URL: <https://www.sportaffarer.se/?sida=70>

²⁸ Порядок залучення Міністерством молоді та спорту національних спортивних федерацій з олімпійських та неолімпійських видів спорту до виконання державних програм і заходів з питань фізичної культури та спорту : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2025 р. № 432. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2025-%D0%BF#Text>

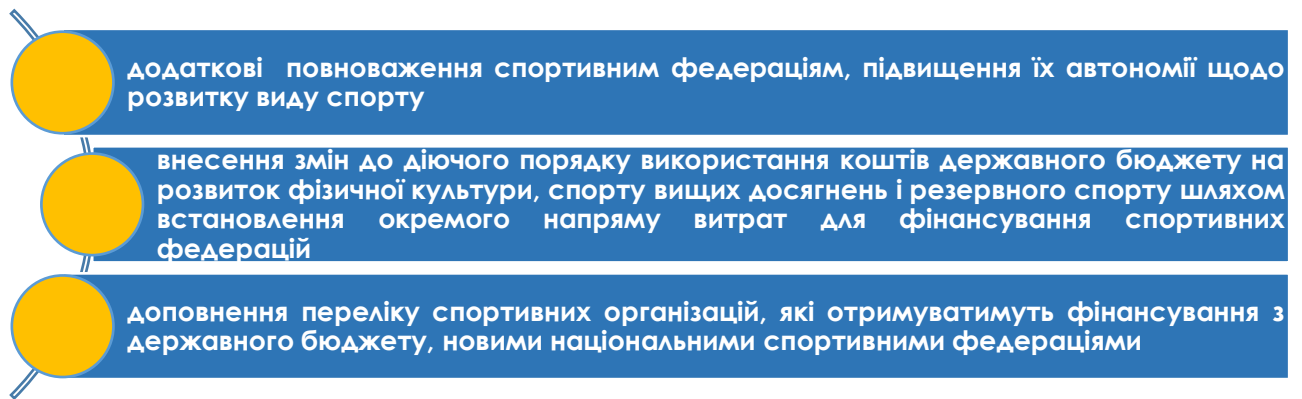

Рис. 3.

Щодо практики держав-членів ЄС у питанні визначення повноважень для органів місцевого самоврядування у наданні фінансової допомоги спортивним клубам, то, на нашу думку, цікавим є досвід **Словенії**, систему фінансування спорту якої часто описують як найкращу в Європі²⁹. Система фінансування спорту в цій державі є децентралізованою і побудована таким чином, що органи місцевого самоврядування самостійно фінансують спортивну галузь та визначають пріоритети. Муніципалітети забезпечують більшість інвестицій у спортивну інфраструктуру та спортивні програми. У статті 13 Закону про спорт зазначено, що виконання Національної спортивної програми (NPS) на місцевому рівні на окремий календарний рік визначається муніципальною радою після погодження з муніципальною спортивною асоціацією, якщо така існує. Іншими словами, приймається річна спортивна програма (LPS), яка визначає напрями розвитку спорту на місцевому рівні, а також обсяг коштів, передбачених у місцевому бюджеті громади, з урахуванням Національної програми спорту. Сума виділених коштів із муніципальних бюджетів на фінансування таких програм впливає й на обсяг фінансування спортивних клубів Олімпійським комітетом Словенії – Асоціацією спортивних федерацій Словенії (OKS-ZŠZ), оскільки цей орган також безпосередньо фінансує діяльність спортивних клубів³⁰.

Законодавство про спорт **Польщі** базується на принципі автономії спорту³¹, а його метою є дерегуляція цієї сфери. Законом про спорт³² не визначено будь-яких обов'язкових організаційних форм для спортивних клубів, державне регулювання галузі мінімальна, оскільки основне регулювання здійснюється спортивними асоціаціями, міжнародними спортивними федераціями та Міжнародним олімпійським комітетом. Єдиною законодавчою вимогою для спортивних клубів є наявність статусу юридичної особи.

²⁹ Raimonds Rudzāts, Mariss Priekulis, Andris Auziņš. Latvijas sporta skolu ilgtspēja raisa jautājumus; Igaunijā un Slovēnijā sportošanu balsta īpašs fonds. URL: https://www.lsm.lv/raksts/sports/sporta-politika/26.02.2024-latvijas-sporta-skolu-ilgtspeja-raisa-jautajumus-igaunija-un-slovenija-sportosanu-balsta-ipass-fonds.a544439/?utm_source=lsn&utm_medium=theme&utm_campaign=theme

³⁰ Financiranje športa na lokalni ravni. URL: <https://www.olympic.si/sport-za-vse/poslovna-javnost/financiranje-sporta-na-lokalni-ravni>

³¹ Досвід законодавчого регулювання спортивних федерацій та спортивних клубів у європейських країнах. URL: <https://internews.ua/storage/app/media/rang/Materials/2024/EUFederations.pdf>

³² Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20101270857>

Фінансування та фінансова звітність спортивних клубів, які зазвичай об'єднуються у спортивні асоціації, також здійснюються на засадах автономії та прозорості прийняття рішень. Загальні збори членів або делегатів спортивної асоціації розглядають і затверджують щорічні звіти про діяльність та річну фінансову звітність, яка перевіряється державним аудитором. Протягом 30 днів після розгляду та затвердження загальними зборами річний звіт та річний фінансовий звіт асоціації надсилаються до профільного міністра для розміщення в публічному бюлетені.

Висновки. Спортивні клуби є базовою ланкою системи організації спорту як в Україні, так і в державах-членах ЄС. Національна політика держав-членів ЄС ґрунтується на спільних засадах розвитку сфери спорту та фізичної культури, однією з яких є автономія прийняття рішень. Водночас прослідковується тенденція щодо пошуку альтернативних джерел фінансового забезпечення спортивної галузі та запровадження моделі управління фінансуванням спортивних організацій насамперед шляхом створення централізованих цифрових платформ задля більшої прозорості розподілу коштів.

З огляду на аналіз організації діяльності спортивних клубів в окремих державах-членах ЄС, на нашу думку, проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо удосконалення діяльності спортивних клубів» (реєстр. № 11199 від 24.04.2024) відповідає європейським засадам організації діяльності спортивних клубів.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені у документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*